

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง เรื่อง “การจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ ลักษณะกายภาพ สิ่งแวดล้อมของเมืองโบราณและมรดกวัฒนธรรม ตลอดจนศักยภาพและสภาพปัญหาของเมืองโบราณเวียงท่ากานและโบราณสถานในฐานะที่แหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเสนอแนวทางของการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการรักษาคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น

การดำเนินการวิจัยในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาในรูปแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary Research) และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา (Descriptive Research) ซึ่งผลจากการศึกษาสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้ดังต่อไปนี้

เวียงท่ากาน ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลบ้านกลาง ต.สันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะเป็นเมืองโบราณผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง 500 เมตร ยาว 700 เมตร ลักษณะตัวเมืองล้อมรอบด้วยคูน้ำ – คันดิน ปรากฏแนวคูเมือง 1 ชั้น กว้างประมาณ 10 – 12 เมตร และมีกำแพงดินหรือคันดินล้อมรอบ 2 ชั้น ปัจจุบันเหลือสภาพคูน้ำ-คันดิน 3 ด้าน ยกเว้นด้านทิศใต้ เวียงท่ากานไม่ปรากฏเรื่องราวในเอกสารว่าสร้างขึ้นแต่เมื่อใด แต่จากหลักฐานที่พบทั้งภายในและนอกตัวเวียงจำนวนหนึ่งที่เป็นภาชนะดินเผา พระพิมพ์ดินเผา ซึ่งบางองค์มีจารึกเป็นอักษรมอญโบราณ รูปพระโพธิสัตว์ที่บุด้วย สำริด เงิน และทองคำ ล้วนเป็นหลักฐานของศิลปกรรมในสมัยหริภุญไชย จึงทำให้เชื่อว่าเวียงท่ากานคงถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลาที่แคว้นหริภุญไชยมีความเจริญมั่นคงและเป็นเมืองบริวารของเมืองหริภุญไชย และคงมีความเจริญรุ่งเรืองสืบเนื่องมาจนถึงสมัยล้านนา เนื่องจากได้ปรากฏหลักฐานในตำนานมูลศาสนา พงศาวดารโยนก และตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เรียกชื่อเมืองแห่งนี้ว่า “พันนาทะการ” ความสำคัญของเมืองท่ากานจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ระบุว่า เมืองท่ากานเป็นหนึ่งในสี่สถานที่สำคัญ ที่

หลังจากสร้างเมืองเชียงใหม่แล้วพญามังราย (พ.ศ. 1839-1855) ได้ทรงโปรดให้นำดิน โปรีที่ได้มาจากเมืองลังกาไปปลูก และต่อมาในสมัยพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ.1984-2030)พบว่าเมืองท่ากานมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นเมืองที่พระองค์นำเชลยชาวเงี้ยวมาอยู่ นอกจากนั้นในสมัยพระเมืองแก้ว เมื่อเจ้าเมืองเชียงทอง และพระยากายเงี้ยวนำข้าไพร่ ชาย-หญิงและช่างม้าถวายแก่พระ พระองค์โปรดฯให้แบ่งข้าไพร่ไปไว้ที่ “พันนาทะกาน” หรือเมืองท่ากานแห่งนี้ พันนาทะการคงจะกลายเป็นเมืองร้างไปในช่วงที่แผ่นดินล้านนาเกิดความวุ่นวายต่อสู้รบพุ่งชิงเมืองกับพม่าในปลายพุทธศตวรรษที่ 23 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 24 หลังจากที่พระยาภาววิละสามารถฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่และดินแดนล้านนาได้สำเร็จ ได้ยกทัพไปกวาดต้อนเอาชาวไตลื้อจากเวียงของหรือชาวไตของในเขตรัฐฉานของประเทศพม่า ส่วนหนึ่งนั้นให้เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เวียงท่ากาน ซึ่งก็คือชาวบ้านท่ากานในทุกวันนี้

นอกจากหลักฐานทางด้านเอกสาร ที่แสดงถึงความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดของเวียงท่ากานกับแคว้นหริภุญไชยและล้านนาแล้ว จากหลักฐานทางโบราณคดี ได้แก่ โบราณสถานและโบราณวัตถุ ต่างๆยังพบว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับศิลปกรรมหริภุญไชยต่อเนื่องไปถึงล้านนาคู่คั่น อาทิเช่น โบราณสถานวัดกลางเมือง ที่ปรากฏร่องรอยทางสถาปัตยกรรมที่บ่งชี้ได้ว่ามีรูปแบบฐานสี่เหลี่ยมซ้อนชั้นใกล้เคียงกับสุวรรณจังโกฏหรือเจดีย์กู่กุด นอกจากนั้นส่วนฐานเจดีย์ยังขุดพบพระพุทธรูปดินเผาคล้ายกับที่พบใน โบราณสถานแถบลำพูน และชิ้นส่วนพระพุทธรูปดินเผาในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญไชย สามารถกำหนดอายุได้ประมาณพุทธศตวรรษที่ 17 – 18 แสดงว่าเจดีย์วัดกลางเมืองน่าจะมีรูปทรงคล้ายกับเจดีย์เหลี่ยมวัดกู่กุดลำพูน จากหลักฐานจึงสรุปได้ว่าเมืองแห่งนี้คงสร้างขึ้นในสมัยหริภุญไชย ประมาณอายุจากหลักฐานทางด้าน โบราณวัตถุสถานที่พบคาดว่าคงจะสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 16 และอาจได้รับการก่อสร้างเพิ่มเติมในสมัยล้านนา ซึ่งหลักฐานส่วนใหญ่จะมีอายุอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 อันเป็นช่วงแห่งความเจริญรุ่งเรืองหรือยุคทองของล้านนา

ปัจจุบันบริเวณรอบเวียงท่ากาน มีการสำรวจพบโบราณสถานจำนวนมากกว่า 20 แห่ง มีทั้งที่บูรณะเสร็จแล้ว และยังไม่ได้บูรณะ โบราณสถานดังกล่าวมีความน่าสนใจและมีศักยภาพที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากเมืองโบราณและโบราณสถานเวียงท่ากานเป็นแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี ที่มีหลักฐานสมบูรณ์ครบถ้วน ซึ่งมีเพียงไม่กี่แห่งในดินแดนล้านนา นอกจากนั้นบริเวณที่เป็นที่ตั้งของเวียงท่ากานในปัจจุบันเป็นที่ตั้งชุมชนหมู่บ้านท่ากาน หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งที่ตั้งชุมชนส่วนใหญ่จะอยู่ภายในบริเวณภายในตัวเมืองโบราณและโดยรอบ จึงทำให้สิ่งแวดล้อมของเมืองโบราณเวียงท่ากานเป็นทั้งที่อยู่อาศัยและมีโบราณสถานตั้งอยู่ร่วมกับชุมชน แต่มีการแบ่งแยกเขตที่อยู่อาศัยกับโบราณสถานค่อนข้างชัดเจน ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีชาวบ้านท่ากาน ได้รื้อหวงแห่นและภาคภูมิใจมรดกวัฒนธรรมแห่งนี้

เป็นอันมาก ได้ร่วมแรงร่วมใจกัน ปกป้องรักษาโบราณสถานเหล่านั้นมิให้ถูกทำลาย จนสามารถรักษาเมืองประวัติศาสตร์แห่งนี้ไว้ได้ จึงทำให้ได้รับ โល่พระราชทานรางวัลอนุรักษ์มรดกไทยดีเด่นในนามของ “กลุ่มประชาอาสาอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน” จากพระหัตถ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในปีพุทธศักราช 2530

แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าโบราณสถานเวียงท่ากานตลอดจนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่จะมีคุณค่าเหมาะสมแก่การเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่จากการศึกษาลับพบว่า ยังมีปัญหาอีกหลายประการที่ไม่สามารถขับเคลื่อนเวียงท่ากานไปสู่จุดมุ่งหมายนั้นได้ อาทิเช่น บุคลากรให้ความรู้ด้านข้อมูลของสถานที่ท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย ข้อจำกัดของสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว อาทิ ห้องน้ำ ศาลาที่พัก รวมทั้งป้ายแสดงทิศทางเข้าสู่แหล่งโบราณสถาน ขาดระบบการรักษาความปลอดภัย และที่สำคัญก็คือ ขาดงบประมาณในการวางแผนประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ ทำให้ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมได้อย่างประทับใจ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงเป็นที่มาของการศึกษาในครั้งนี้ โดยการมุ่งเน้นในการค้นหารูปแบบและแนวทางในการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อการรักษาคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น

ผลของการศึกษาสรุปได้ว่า การที่จะจัดการอนุรักษ์และพัฒนาใดๆ ที่เกี่ยวกับเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานนั้น ควรต้องให้ภาคประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมเนื่องจากเป็นผู้มีส่วนได้เสีย รวมไปถึงองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐอื่นๆที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนส่งเสริมในกิจกรรมต่างๆด้วย ในส่วนของแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น จากการศึกษาพบว่า ควรจะต้องมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) ควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์และโบราณสถานเวียงท่ากานให้เหมาะสมต่อการเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนอกจากนี้ควรมีการให้ดำเนินการขุดค้นศึกษาแหล่งโบราณสถานในเขตเวียงท่ากานเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มปริมาณของสถานที่โบราณสถานมากขึ้น
- 2) ควรปรับปรุงเส้นทางเข้าสู่โบราณสถานในแต่ละแห่ง และควรมีสื่อความรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริการการเรียนรู้และท่องเที่ยวให้เหมาะสม อาทิ ป้ายบอกเส้นทาง การเข้าสู่เวียงท่ากานและโบราณสถานต่าง ๆ ศูนย์บริการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ เอกสารและป้ายนำชม ตลอดจนที่จอดรถและห้องน้ำสาธารณะ เป็นต้น

- 3) ควรที่มีการปรับปรุงให้ศูนย์บริการข้อมูลให้มีประสิทธิภาพ นำเสนอนิทรรศการที่น่าสนใจ โดยการบูรณาการร่วมกันหลายภาคส่วน อาทิเช่น กรมศิลปากร สถาบันการศึกษา และหน่วยงานส่วนท้องถิ่น
- 4) ดำเนินการในส่วนสนับสนุนของภาคประชาชนในชุมชนบ้านท่ากานอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม อาทิเช่น จัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศก์อาสาสมัครและเยาวชนมัคคุเทศก์อาสาสมัครนำชมแหล่งโบราณสถาน
- 5) กิจกรรมเสริมต่าง ๆ เพื่อสร้างความเคลื่อนไหวในชุมชน เช่น การจัดงานประเพณีของท้องถิ่น การจัดตั้งร้านค้าเพื่อจำหน่ายสินค้าของชุมชน เป็นต้น
- 6) การประชาสัมพันธ์ควรมีแนวทางการประชาสัมพันธ์เชิงรุกในสื่อต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต สื่อโฆษณาทางโทรทัศน์ สื่อทางนิตยสาร รวมถึงป้ายประชาสัมพันธ์ตามสถานที่ต่างๆ ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย
- 7) จัดการเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะทำให้เวียงท่ากานบรรลุเป้าหมายของการเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การศึกษาในครั้งนี้ได้เสนอรูปแบบการเส้นทางการเรียนรู้ไว้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบ คือ

- (1) รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระยะสั้น ที่สามารถเดินทางเรียนรู้ได้ภายในไม่เกินครึ่งวัน ซึ่งจะเป็นเส้นทางสั้นๆ ที่เหมาะสมสำหรับผู้สนใจและนักท่องเที่ยวที่จะแวะเข้ามาเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้เวลาสั้นๆ และ
- (2) รูปแบบของเส้นทางการเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระยะยาว ที่สามารถเดินทางเรียนรู้ได้ภายในหนึ่งวัน ซึ่งจะเป็นเส้นทางระยะยาว ที่เหมาะสมสำหรับผู้สนใจและนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจจะทำการศึกษาเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเวียงท่ากาน ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชนอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง “การจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ผู้วิจัยอภิปรายผลดังนี้

การสรุปและนำเสนอเนื้อหาในข้างต้นผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดต่างๆมาเป็นกรอบการวิจัยในครั้งนี้ประกอบไปด้วย แนวคิดการจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชน แนวคิดการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งผลสรุปจากการศึกษาได้นำไปสู่การทำความเข้าใจในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมเวียงโบราณท่ากาน ทั้งในส่วนของโบราณสถาน โบราณวัตถุซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) รวมไปถึงวิถีชีวิตประเพณี วัฒนธรรม ของชาวบ้านท่ากาน ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) ซึ่งพบว่าทั้งสองส่วนมีส่วนเกื้อหนุนในการเสริมสร้างศักยภาพของเวียงท่ากานให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างดีเยี่ยม แต่อย่างไรก็ตามเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ชุมชนควรจะต้องได้รับการจัดการอย่างถูกวิธี และการจัดการนั้นควรเน้นการมีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ซึ่งแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องตั้งอยู่ด้วยกรอบแนวคิดดังกล่าวจึงนำไปสู่แนวทางการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากานให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้เกิดความยั่งยืน เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง โดยเริ่มจากการศึกษาเพื่อรวบรวมความคิดเห็นจากภาคประชาชนในชุมชนหมู่บ้านท่ากาน หมู่ที่ 5 ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งที่ตั้งเป็นชุมชนส่วนใหญ่อยู่ภายในบริเวณภายในตัวเมืองโบราณและโดยรอบ ผลที่ได้พบว่าประชาชนในพื้นที่ ที่มีความเต็มใจที่จะมีส่วนร่วมอย่างสำคัญ ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวจะสอดคล้องกับศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนบ้านท่ากานและสอดคล้องกับแนวความคิดมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการร่วมกันจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ชุมชนขึ้น รูปแบบและแนวทางการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน ดังที่ได้เสนอไว้ นอกจากจะสอดคล้องกับแนวความคิดอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม อันเป็นแนวคิดที่เน้นการดูแลรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าไว้แล้ว ยังพบว่ามีมาสอดคล้องกับแนวความคิดการจัดการแหล่งเรียนรู้ชุมชน และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งกระบวนการดังกล่าว จะสามารถดึงดูความสนใจของผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน รวมไปถึงนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นให้เข้ามาสัมผัสและเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมของเวียงท่ากานได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ความสำเร็จของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ไม่ได้มีเฉพาะต่อสมาชิกในชุมชนเท่านั้นแต่ยังรวมถึงบุคคลทั่วไปและผู้ทีศึกษาอยู่ใน สถาบันการศึกษาได้ใช้ ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้เพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างและพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นการจัดการศึกษาที่เกื้อหนุนให้บุคคลในชุมชนรักและ

วางแผนมรดกทางวัฒนธรรมที่ตนมีอยู่และพร้อมที่จะนำเสนอเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างภาคภูมิใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อการจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประเด็นแรกชุมชนควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดการเมืองประวัติศาสตร์เวียงท่ากาน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนคณะกรรมการดังกล่าวนี้ควรที่จะได้รับการคัดเลือกจากทุกภาคส่วน ประเด็นที่สองการดำเนินงานของคณะกรรมการควรมีการทำประชาพิจารณ์เพื่อหาข้อสรุปร่วม และมีการดำเนินขั้นตอนต่างๆให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับงบประมาณซึ่งควรจะต้องมีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved